PSYCHIATRIKI 31 (4), 2020 289

Editorial Άρθρο σύνταξης

The international initiatives of the collaboration between the Aristotle University of Thessaloniki School of Medicine, the Panhellenic Medical Association and the World Psychiatric Association, concerning mental health during the COVID-19 outbreak

Psychiatriki 2020, 31:289-290

During the coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic, all European countries were hit, but mortality rates were heterogenous, with some countries being hit very hard, while others including Greece had a much lower death rate during the first wave of spring 2020. The ultra-fast application of measures was probably the reason of this outstanding success.¹

This outbreak is expected to trigger feelings of fear, worry, and stress, as responses to an extreme threat for the community and the individual. In addition, changes in social behavior, as well as in working conditions, daily habits and routine, are expected to impose further stress, especially with the expectation of an upcoming economic crisis and possible unemployment. In Greece, where the lockdown was extremely successful in terms of containing the outbreak, worries concerning the possible adverse effects on mental health were also predominant.

A collaboration concerning mental health during the COVID-19 outbreak was established, between the Aristotle University School of Medicine, the Panhellenic Medical Association and the World Psychiatric Association. Two large multinational studies were launched, one concerning the general population and one university students.

Students' mental health is an area of special interest, both because of the vulnerability of this age group as well as because any disruption during the time of the studies has profound long-term consequences in the lives of the individuals, and this might trigger feelings of fear, worry, and stress. According the results from the Greek arm of the students' study, during the lockdown, two-thirds of university students reported at least 'much' increase in anxiety, one third in depressive feelings and in 2.59% concerning suicidal thoughts. There was also a worsening of quality of life and deterioration of lifestyle issues. Major depression was present in 12.43% with an additional 13.46% experiencing severe distress. Beliefs in conspiracy theories enjoyed wide acceptance ranging from 20–68%, with students of law, literature, pedagogics, political sciences and related studies manifesting higher acceptance rates. Female sex and depression/dysphoria both independently but also in interaction were related to higher rates of such beliefs.^{2,3}

The results of the Greek arm of the general population study suggested that during the lockdown, clinical depression was present in 9.31%, with an additional 8.5% experiencing severe distress. Increased anxious and depressive emotions (including subclinical cases) were present in more than 40% of the population. In persons with a previous history of de-

290 PSYCHIATRIKI 31 (4), 2020

pression, 23.31% experienced depression vs. 8.96% of cases without previous history, who were experiencing their first depressive episode. Family dynamics suggested that fewer conflicts and better quality of relationships were surprisingly related to higher anxiety and depressive emotions, higher rates of depression and distress, and greater rates of suicidal thoughts. Eventually, spiritual and religious affiliation could protect the individual from the emerging suicidal thoughts. As correlation does not imply causation, the results suggest that conspiracy theories could be either the cause of depression or on the contrary a coping mechanism against depression. After taking into consideration that also in the family environment the expression of anger seemed to be a protective factor, the most likely explanation could be that the beliefs in conspiracy theories are a coping and 'protective' mechanism against the emergence of depression.

These studies were among the first published, they went deeper in the data collection and even led to the creation of a model with distinct stages for the development of mental disorders during the lockdown. The analysis of the international data will probably provide further insight into the prevalence of mental disorders and the universal but also culturally specific models and factors pertaining to their development. At the time this editorial was in press, more than 40 countries representing more than two thirds of earth's population were participating with more than 45,000 responses already gathered.

Konstantinos N. Fountoulakis

Professor of Psychiatry, 3rd Department of Psychiatry, School of Medicine, Aristotle University of Thessaloniki Greece

Athanasios Exadactylos

Plastic Surgeon, President of Panhellenic Medical Association

Kyriakos Anastasiadis

Professor of Cardiac Surgery, Head of the School of Medicine, Aristotle University of Thessaloniki Greece

Nikolaos Papaioannou

Professor of Veterinary Medicine, Rector of the Aristotle University of Thessaloniki Greece

Afzal Javed

President of WPA and Honorary Associate Professor, Warwick Medical School, University of Warwick, UK and Chairman of the Pakistan Psychiatric Research Centre, Fountain House, Lahore Pakistan

References

- Fountoulakis KN, Fountoulakis NK, Koupidis SA, Prezerakos PE. Factors determining different death rates because of the COVID-19 outbreak among countries. J Public Health (Oxf) 2020, fdaa119, doi: 10.1093/pubmed/fdaa119
- Patsali ME, Mousa DV, Papadopoulou EVK, Papadopoulou KKK, Kaparounaki CK, Diakogiannis I, Fountoulakis KN. University students' changes in mental health status and determinants of behavior during the COVID-19 lockdown in Greece. *Psychiatry Res* 2020, 292:113298, doi: 10.1016/j.psychres.2020.113298
- 3. Kaparounaki CK, Patsali ME, Mousa DV, Papadopoulou EVK, Papadopoulou KKK, Fountoulakis KN. University students' mental health amidst the COVID-19 quarantine in Greece. *Psychiatry Res* 2020, 290:113111, doi: 10.1016/j.psychres.2020.113111

PSYCHIATRIKI 31 (4), 2020 291

Άρθρο σύνταξης Editorial

Οι διεθνείς πρωτοβουλίες της συνεργασίας μεταξύ της Ιατρικής Σχολής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, του Πανελλήνιου Ιατρικού Συλλόγου και της Παγκόσμιας Ψυχιατρικής Εταιρίας, σχετικά με την ψυχική υγεία κατά τη διάρκεια της επιδημίας του COVID-19

Ψυχιατρική 2020, 31:291-292

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας της νόσου του κορονοϊού το 2019 (COVID-19), όλες οι ευρωπαϊκές χώρες επλήγησαν, αλλά τα ποσοστά θνησιμότητας ήταν ετερογενή, με ορισμένες χώρες να πλήττονται πολύ σκληρά, ενώ άλλες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, είχαν πολύ χαμηλότερο ποσοστό θανάτων. Η υπερταχεία εφαρμογή μέτρων ήταν πιθανώς ο λόγος αυτής της εξαιρετικής επιτυχίας.¹

Η επιδημία αυτή αναμένεται να πυροδοτήσει συναισθήματα φόβου, ανησυχίας και άγχους, ως αντιδράσεις σε μια ακραία απειλή προς την κοινότητα και το άτομο. Επιπλέον, οι αλλαγές στην κοινωνική συμπεριφορά, καθώς και στις συνθήκες εργασίας, τις καθημερινές συνήθειες και τη ρουτίνα, αναμένονται να προκαλέσουν περαιτέρω άγχος, ειδικά με την προοπτική μιας επικείμενης οικονομικής κρίσης και πιθανής ανεργίας. Στην Ελλάδα, όπου ο εγκλεισμός (lockdown, συχνά χρησιμοποιείται και ο αδόκιμος όρος «καραντίνα») ήταν εξαιρετικά επιτυχής όσον αφορά τον περιορισμό της επιδημίας, κυριάρχησαν επίσης ανησυχίες σχετικά με τις πιθανές δυσμενείς επιπτώσεις στην ψυχική υγεία.

Κατά τη διάρκεια της επιδημίας COVID-19 αναπτύχθηκε μια συνεργασία για την ψυχική υγεία μεταξύ της Ιατρικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, του Πανελλήνιου Ιατρικού Συλλόγου και της Παγκόσμιας Ψυχιατρικής Εταιρίας. Δύο μεγάλες πολυεθνικές μελέτες ξεκίνησαν, μία για τον γενικό πληθυσμό και μία για φοιτητές πανεπιστημίου.

Η ψυχική υγεία των φοιτητών είναι ένας τομέας ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, τόσο λόγω της ευαλωτότητας αυτής της ηλικιακής ομάδας όσο και επειδή οποιαδήποτε διατάραξη των σπουδών έχει σημαντικές μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στη ζωή των ατόμων, και αυτό μπορεί να προκαλέσει συναισθήματα φόβου, ανησυχίας και άγχους. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ελληνικού βραχίονα της μελέτης για τους φοιτητές, κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού, τα δύο-τρίτα των φοιτητών ανέφεραν τουλάχιστον «πολύ» αύξηση στο άγχος, το ένα τρίτο στα συναισθήματα κατάθλιψης και το 2,59% σε σχέση με αυτοκτονικές σκέψεις. Υπήρξε επίσης επιδείνωση της ποιότητας ζωής και διαταραχή σε θέματα τρόπου ζωής. Μείζων κατάθλιψη ήταν παρούσα στο 12,43%, με ένα επιπλέον 13,46% να αντιμετωπίζει σοβαρή δυσφορία. Η πίστη σε θεωρίες συνωμοσίας απολάμβανε ευρεία αποδοχή που κυμαινόταν μεταξύ 20–68%, με φοιτητές Νομικής, Φιλολογίας, Παιδαγωγικής, Πολιτικών Επιστημών και άλλων σχετικών σπουδών, να εμφανίζουν τα υψηλότερα ποσοστά αποδοχής. Το γυναικείο φύλο και η κατάθλιψη/δυσφορία, και τα δυο ανεξάρτητα αλλά και σε αλληλεπίδραση, σχετίζονταν με υψηλότερα ποσοστά τέτοιων πεποιθήσεων.^{2,3}

292 PSYCHIATRIKI 31 (4), 2020

Τα αποτελέσματα του ελληνικού βραχίονα της μελέτης για το γενικό πληθυσμό έδειξαν ότι κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού, η κλινική κατάθλιψη υπήρχε στο 9,31%, με ένα επιπλέον 8,5% να αντιμετωπίζει σοβαρή δυσφορία. Αυξημένο άγχος και συναισθήματα κατάθλιψης (συμπεριλαμβανομένων και των υποκλινικών περιπτώσεων) υπήρχαν σε περισσότερο από το 40% του πληθυσμού. Σε άτομα με προηγούμενο ιστορικό κατάθλιψης, το 23,31% εμφάνισε κατάθλιψη έναντι του 8,96% των περιπτώσεων χωρίς προηγούμενο ιστορικό, που βίωναν το πρώτο τους καταθλιπτικό επεισόδιο. Τα οικογενειακά δυναμικά έδειξαν ότι οι λιγότερες συγκρούσεις και η καλύτερη ποιότητα σχέσεων παραδόξως σχετιζόταν με υψηλότερο άγχος και συναισθήματα κατάθλιψης, υψηλότερα ποσοστά κατάθλιψης και δυσφορίας, και υψηλότερα ποσοστά αυτοκτονικών σκέψεων. Τελικά, οι πνευματικές και θρησκευτικές προσκολλήσεις θα μπορούσαν να προστατεύσουν το άτομο από τις αναδυόμενες αυτοκτονικές σκέψεις. Καθώς η συσχέτιση δεν υπονοεί και αιτιότητα, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι θεωρίες συνωμοσίας θα μπορούσαν είτε να είναι είτε η αιτία της κατάθλιψης, ή, αντίθετα, ένας μηχανισμός αντιμετώπισης της ανάπτυξης κατάθλιψης. Λαμβάνοντας υπόψη ότι και στο οικογενειακό περιβάλλον η έκφραση θυμού φάνηκε να είναι προστατευτικός παράγοντας, η πιο πιθανή εξήγηση θα μπορούσε να είναι ότι η πίστη σε θεωρίες συνωμοσίας είναι ένας μηχανισμός αντιμετώπισης και «προστασίας» κατά της εμφάνισης της κατάθλιψης.

Αυτές οι μελέτες ήταν από τις πρώτες που δημοσιεύθηκαν, πήγαν βαθύτερα όσον αφορά τη συλλογή δεδομένων και οδήγησαν ακόμη και στη δημιουργία ενός μοντέλου διακριτών σταδίων για την ανάπτυξη ψυχικών διαταραχών κατά τη διάρκεια του εγκλεισμού. Η ανάλυση των διεθνών δεδομένων θα δώσει πιθανότατα περαιτέρω πληροφορίες για τη συχνότητα των ψυχικών διαταραχών και των παγκόσμια κοινών αλλά και πολιτισμικά εξειδικευμένων μοντέλων και παραγόντων που αφορούν την ανάπτυξή τους. Κατά τη στιγμή που το άρθρο αυτό ήταν υπό δημοσίευση, συμμετείχαν περισσότερες από 40 χώρες που αντιπροσωπεύουν περισσότερα από τα δύο-τρίτα του πληθυσμού της γης και είχαν συγκεντρωθεί ήδη περισσότερες από 45.000 απαντήσεις.

Κωνσταντίνος Ν. Φουντουλάκης

Καθηγητής Ψυχιατρικής, Γ΄ Ψυχιατρική Κλινική, Ιατρική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Αθανάσιος Εξαδάκτυλος

Πλαστικός Χειρουργός, Πρόεδρος Πανελλήνιου Ιατρικού Συλλόγου

Κυριάκος Αναστασιάδης

Καθηγητής Καρδιοχειρουργικής, Πρόεδρος Ιατρικής Σχολής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Νικόλαος Παπαϊωάννου

Καθηγητής Κτηνιατρικής, Πρύτανης Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Afzal Javed

Εκλεγμένος Πρόεδρος της Παγκόσμιας Ψυχιατρικής Εταιρίας και Επίτιμος Αναπληρωτής Καθηγητής, στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου του Warwick, Ηνωμένο Βασίλειο, και Πρόεδρος του Κέντρου Ψυχιατρικής Έρευνας του Πακιστάν, Fountain House, Λαχόρη Πακιστάν

Βιβλιογραφία

- 1. Fountoulakis KN, Fountoulakis NK, Koupidis SA, Prezerakos PE. Factors determining different death rates because of the COVID-19 outbreak among countries. *J Public Health* (Oxf) 2020, fdaa119, doi: 10.1093/pubmed/fdaa119
- Patsali ME, Mousa DV, Papadopoulou EVK, Papadopoulou KKK, Kaparounaki CK, Diakogiannis I, Fountoulakis KN. University students' changes in mental health status and determinants of behavior during the COVID-19 lockdown in Greece. *Psychiatry Res* 2020, 292:113298, doi: 10.1016/j.psychres.2020.113298
- 3. Kaparounaki CK, Patsali ME, Mousa DV, Papadopoulou EVK, Papadopoulou KKK, Fountoulakis KN. University students' mental health amidst the COVID-19 quarantine in Greece. *Psychiatry Res* 2020, 290:113111, doi: 10.1016/j.psychres.2020.113111